

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MCCCCXXXVIII. ad annum MCCCCXL.

Parisiis, 1644

Collatio Vigesima. Die XVII. Martii. Plures auctoritates adducit Ephesinus ad probandum, Spiritum sanctum non procedere a Filio, quibus respondet prouincialis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15490

ANNO
CHRISTI
1439.

quippe vt Ariana opinione imbutus, iuxta Arianos intelligendo ad extra, hæc nequaquam recipiebat. Nunc ad illud venio, quod precedente sessione dixi, ad quod etiam tu respondisti: hoc posito tantum volui transcurrere textum, &c.

COLLATIO VIGESIMA.

DIE XVII. MARTII.

Plures auctoritates adducit Ephesinus ad probandum, Spiritum sanctum non procedere a Filio, quibus respondet prouincialis.

AND. DIE decima septima Martii inchoata est disputatio.

EPHES. Fides nostra non ex hominibus, aut per homines commendationem habuit, sed per ipsum Dominum nostrum Iesum Christum, qui personaliter locutus est discipulis: propterea omissis ambiguis auctoritatibus, licet & ipsæ auctoritates legitime perspectæ potius videantur pro nobis fecisse, quam contra nos, recurram ad illud quod debemus de fide tractare. Non enim magnus Basilius vquam tractasset, vel insinuasset aliquid contra traditionem dominicam, vel apostolicam, vel eorum qui successerunt eis, vel contraria ipsis, vt per alias auctoritates ostensum est, & amplius ostendetur, concedente nobis sermonem Deo in aperitione oris. * Age igitur honorem discipulum a magistro, & seruum a Domino, ostendamusque consonum sibi ipsi, & eorum quæ tractauit in omnibus. Primum igitur ipse Deus verbum, & theologiæ præceptor in nouissima sua allocutione cum discipulis dixit: *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* In his conspiciuntur tres diuinæ personæ, & ipse Dominus vnicuique accommodat proprium: de Spiritu autem solo dicit, *Cum venerit*; de seipso cum Patre dicit, *Quem mittam vobis a Patre*: rursus de Patre solo, *Qui de Patre procedit.* Videas ergo diligentiam theologiæ. Nam per illud, *Cum venerit*, libertatem & dominationem ostendit: per illud autem, *Quem mittam vobis a Patre*, suam & Patris voluntatem fuisse ostendit missionem & apparitionem Spiritus: per illud denique, *Qui a Patre procedit*, causam

* Ad omnes auctoritates, quas hic profert adducit Ephesinus, vide responsiones prouinc. infra hæc eadem collatione & collat. 11. nu. 7.

Ioan. 15.

Concil. Tom. 33.

Ccc ij

ostendit Spiritus vnde habebat esse. De primis quidem duobus testis est theologus Gregorius in sermone quem edidit in festo Pentecostes, de Spiritu dicens: Veniens quidem utpote liber, mittitur autem ut non contrarius Deus. Nam quia præcognito Patre, deinde cognito Filio, posterius apparuit mundo Spiritus sanctus, ne videretur contrarius esse & cuiusdam alterius naturæ aut voluntatis, propterea mitti a Patre & Filio dicitur, bonam voluntatem eorum (quod iam diximus) insinuante verbo^a. Iterum in sermone de Spiritu sancto dicit ipse Theologus: Mittitur quidem dispensatiue, venit autem ex propria sua potestate. Dicens, dispensatiue, per hoc apparitionem Spiritus in mundo propter hominum vtilitatem significat, quemadmodum verbum missionis Patri & Filio attribuitur, aduentus soli Spiritui: nam solus Spiritus venit, & nullam simul intelligere personam necesse est earum quæ mittunt. Ita in processione verbo, a Patre solo necesse est intelligere Spiritum procedere, & nullo modo a Filio. Nam cum sui mentionem egerit diligenter Dominus, & cum attribuerit sibi & Patri missionem Spiritus, non etiam de processione dicit, A nobis, aut qui a me & a Patre procedit: nam hoc certe dixisset, si cognouisset processionem suam esse. Quod autem, Qui a Patre procedit, proprium sit Spiritus, & propter hoc nullo modo sequatur necessario, intelligere & a Filio, testis est nobis theologus Gregorius^b tradens proprietatem diuinarum personarum, in quibus dicit: Propterea stantes nos intra terminos nostros, ingenitum introducimus & genitum, & qui a Patre procedit, sicut dicit Deus Verbum^c. Sic ergo est proprium Spiritus sancti, Qui a Patre procedit^d; & non simpliciter, qui procedit: quod autem est proprium, necesse est conuertatur ad id cuius est proprium; neque superabundare, neque deficere potest. Necesse est ergo intelligere & dicere, si quis est Spiritus sanctus, hic est qui a Patre procedit: & si quid est quod a Patre procedit, necesse est quod sit Spiritus sanctus: si autem ab aliquo alio procedit, non est Spiritus sanctus. nam necesse est hoc intelligere secundum consequentiam rationis, & conuersionem. Non est necessarium, neque omnino possumus intelligere, cum audimus, Spiritum a Patre procedere, quod etiam

^a Dum scilicet dixit, mittam vobis a Patre.

^b Orat. 1. de Filio.

^c Ioan. 17. Spiritum veritatis, qui a Patre procedit. Vide responsiones prouincialis ad hæc omnia infra collat. 22.
^d Id est, proprium est Spiritus sancti a Patre procedere, & non simpliciter procedere, ita ut possit intelligi ab utroque.

ANNO
CHRISTI
1439.

a Filio procedat. Et hæc quidem saluator noster & Deus, & theologiæ magister, sed & discipulus eiusdem & secretorum præceptor cælestis homo Paulus vas electionis, videamus qualia & ipse de hoc dicat ad Corinthios scribens. De Spiritu sancto & de substantia eius, & vnde eam habeat, ostendere volens, hæc scribit: *Nos non Spiritum mundi accepimus, sed Spiritum qui est a Deo.* Et ne aliquis diceret: Potest etiam Filius intelligi, vt ab eo etiam procedat: istam speculationem explicans beatus Ioannes theologus & euangelista, quando reuelauit magno & miraculoso Gregorio secreta theologiæ, mediante sancta Dei genitrice Maria, talia dicit, (vt magnus Gregorius episcopus Nyssenus, qui vitam eius scripsit, refert) Vnus Spiritus sanctus qui a Deo subsistentiam habet, & quidem per Filium apparuit hominibus. In his manifestum est, nos nullo modo posse intelligere, qui a Deo habet subsistentiam, a Filio esse: non enim subiunxisset postea, Et qui per Filium apparuit hominibus. Nam impossibile est & inconsequens a Deo & a Filio intelligere Spiritum habere subsistentiam, deinde inferre: Et per ipsum apparuit hominibus: sed ad diuersas figuras producens sermonem, ostendit illud solum Patri attinere, quod ex ipso subsistentiam habeat Spiritus: hoc autem ad Filium, quod per ipsum apparuit hominibus. Ergo non est necesse similia intelligere, cum audimus Spiritum a Deo, quod & a Filio sit: neque omnino possibile est, vt ostendimus, si quidem aliud significat, per Filium apparuisse; & aliud, a Deo habere subsistentiam: quorum vnum attribuitur Filio, aliud Patri. Hoc quidem de diuinis scripturis diximus. Post vero diuinum apostolum Paulum, discipulus eius & communicator diuinorum secretorum Dionysius compareat, qui nobis eadem contestatur. Nam ipse in capite ^ade vnica & discreta theologia, tradens nobis diuinarum personarum & omnimodæ distinctionis rationem, talia scribit: Est autem & distinctio in supernaturalibus theologiis, non ea tantum quam dixi, quod & secundum ipsam vnionem inconfundibiliter & immixte collocatur vnaquæque diuinarum personarum, sed quod etiam supernaturalis diuinæ fecunditatis non est conuersio adinuicem, solus quidem fons supernaturalis diuinæ fecunditatis est Pater. Si ergo solus fons

1. Cor. 2.

^a De diuin. nom. c. 2.

diuinæ fecunditatis est Pater, & per hoc a Filio & a Spiritu distinguitur; (nam de omnimoda distinctione personarum intentio erat sermonis) neque Filio commune est cum Patre, neque Spiritui sancto, esse fontem: etenim tali modo confusio esset circa diuinas personas, & distinctio tolleretur. Neque enim ea quæ sunt vnita diuidere, vt ipsemet dicit, fas est, neque quæ distincta sunt confundere: & propter hoc fontis ratio & nomen nullo modo ad Filium peruenit. Cum autem Filius non sit fons deitatis, manifestum est, quod Spiritus causa non est Filius. Nam deitas supernaturalis, quæ originatur, est Spiritus sanctus: & sic cum Pater existat solus fons deitatis, & per hoc a Filio & Spiritu distinguatur, solus erit productor & spirator vt est solus Pater. Et hæc nostra est opinio; nec colligitur a doctoribus vestra, sed nostra, sicut expresse & aperte dictum est. Eadem dicit magnus Athanasius in sermone, cuius titulus est: De æterna subsistentia Filii & Spiritus. Nam dicit: Separamur ab iis qui iudaizant, & ab iis qui deprauant Christianismum, qui Deum qui est de Deo, negantes, vnum Deum vt Iudæi dicunt, non solum quia solus est non genitus & solus fons deitatis Pater, propter hoc dicentes solum Deum, sed tamquam infecundum Filii, & infructuosum verbi viuentis. Hic etiam magnus doctor solum non genitum, & solum fontem deitatis Patrem dicit: & quemadmodum esse non genitum non potest fieri commune vtrique duarum aliarum personarum, sic fons deitatis nequaquam communicari potest cum Filio: ergo Filius non est fons deitatis, & propter hoc neque Spiritus sancti causa. Videtisne omnia consonantia veritati, & sanctorum adinuicem concordiam? Denique afferimus sententias œcumenicorum Conciliorum per episcopum Cæsariensem Leontium, qui talia dixit ad quemdam philosophum Phædonem dubitantem: Accipe vnam deitatem Patris qui genuit Filium ineffabiliter, & Filii qui natus est ex ipso, & Spiritus sancti ex eodem Patre procedentis, qui & proprius est Filii, sicut dicit diuinus Apostolus: *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Consideranda est hæc intentio sanctorum patrum, qui dum tractarent de Spiritu, vnde procedat & causam habeat, cum dixerint, deitatem Spiritus sancti qui ab ipso proce-

Rom. 8.

ANNO
CHRISTI
1439.

ANNO CHRISTI 1439.
dit, addiderunt statim, Patre, ne quis putaret ad Filium referri processionem, quia de proximo de illo egerant memoriam. Insuper ^a.

CARD. Transgreditur formam datam, in qua fecimus, vt de auctoritate in auctoritatem procederemus.

EPHES. Magister iste respondens ad vnam auctoritatem per nos adductam, tantum sumpsit tempus, vt totum tempus ceperit; quod & in præcedentibus fecit. Ideo nos videntes hæc, putauimus ita faciendum esse, vt vnam & similes omnes rationes nostras adduceremus, vt saltem coactus ad vnumquodque respondeat. Insuper infirmitate impediti non possumus singulis respondere.

PROV. In præcedenti nostra disputatione ex mutua conuentione inter dominum nostrum & imperatorem conuentum est & conclusum, quod de capitulo in capitulum, & de argumento in argumentum procederemus: & ideo primo inchoauimus ab auctoritate Basilii posita in festo Pentecostes: & quamquam dicta sint circa illam auctoritatem, pro inuestigatione intelligentiæ Basilii, multa, nunquam exiimus propositam auctoritatem. Expedita illa, venimus ad aliam auctoritatem Basilii. In hac ergo aliquantulum fui prolixus in expositione ipsiusmet textus, non exeundo textum, quia si volebam facere rationem ex ipso textu, oportebat vt sacer coetus haberet notitiam textus: nunquam introduxi aliam auctoritatem, nisi verba textus. Et quia argumenta sumebantur ex antecedentibus & sequentibus, oportuit illa dicere; & facta declaratione textus, formaui duas rationes ad probandum de necessitate, quod textus non poterat stare cum illo verbo dubitatio; ita quod quantum natura rei requirebat, non poteram esse breuior. Modo ad rationes quæ fuerunt vltimæ in nostro recessu, si voluisset seruare optimum ordinem, debebat respondere. Vnum ex duobus sequitur ex his, aut quod vidit rationes meas concludere, & quod non potest respondere; & hoc nobis placet, si fateatur: aut quia voluit fugere, intrauit aliam materiam. Sed etiam pace eius dixerim, si volebat euitare argumenta quæ concludunt, debebat transire ad auctoritates Athanasii, quæ secundo fuerunt productæ, quæ ita necessario concludunt, vt auctoritas Basilii. Modo vero non respondet argumen-

^a Sermo interruptus a cardinali.

Ioan. 16.

Matth. 28.

Ioan. 16.

* Epist. ad Nestor. in actis Concil. Ephes. par. I. cap. 26. que incipit: Cum Saluator.

tis, nec tenet ordinem: de auctoritatibus Athanasii transit ad auctoritates euangelii, ac si primæ auctoritates non fundarentur in textu euangelico. Numquid auctoritas Basilii non fundatur in verbis euangelii, *De meo accipiet, & annuntiabit?* Nonne verba pietatis & baptismi fundantur in verbo Dei, cum dicit: *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti?* modo verbum Christi quid dicit: *Qui a Patre procedit?* ille idem in medio capite 16. euangelii Ioannis declarans quomodo debeat intelligi, *Qui a Patre procedit, dicit: Omnia quæ habet Pater, mea sunt:* ideo dixi, *Quia de meo accipiet.* Ex quo ergo auctoritas diuinæ scripturæ Iesu Christi, est primo posita in medio per sanctos doctores, & ducta in vim argumentationis, valde absurdum est & indecens in tanto auditorio, quod dimissa hac magna auctoritate indiscussa, nulla facta responsione rationibus quæ conuincunt, transeamus ad alias. Modo dico sic, dicat prolixè, quia non habeo sibi imponere legem, sed imperator: ego seruabo honestatem & ordinem disputationis, nec vnquam respondebo sibi ad quacumque dixerit, donec responderit per ordinem, prout inchoauimus disputationem. Modo videatis si vultis consumere tempus in vanum: requiro eum ex debito honestatis & disputationis, vt respondeat nostris rationibus, quia ex illis habebimus clare intentionem Basilii, nisi sanctissimus dominus noster aliud mihi mandet. Dixi alias, & dico, quod in tertia Synodo hoc firmatum est, vt dicit Cyrillus*; & hoc debet esse regula tibi & mihi, dicens: *Sequentes sanctorum patrum confessiones quas fecerunt, loquente in eis Spiritu sancto, & intelligentias inuestigantes, veritatem dicimus, &c.* ita debent adduci testimonia, vt inuestigemus intentiones sanctorum.

AND. Collocuti sunt Græci adinuicem.

EPHES. Nos modum disputationis, sicut adinuicem conuenimus, nullo modo reliquimus, sed cognoscit paternitas vestra, quod proponentibus vobis duas aut tres auctoritates, consumpsimus super his omnes antecedentes disputationes. Ideo ne hoc semper fieret, visum est nobis probationes & omnes nostras rationes adducere, non de aliquibus libris latentibus & non omnibus cognitis, neque ex dubiis & corruptis, sed ex ipsis scripturis sacris,
& ab

ANNO
CHRISTI
1439.

& ab iis sententiis quæ ab omnibus patribus profitentur. Nam si semper circa eandem auctoritatem consumemus tempus, dum vos quærendo per argumentationes & rationes, nos respondere velimus, esset ad infinitum processus. Propterea quia responsum dedimus aperte & manifeste de additione illa dubitationis quæ inuenitur apud nostros libros, visum fuit, illa auctoritate ommissa, ne semper in infinitum progrediamur, nostras rationes adducere; deinde voces Basiliæ, quæ omnibus his sunt consonæ; vt ex omnibus his appareat librum vestrum esse corruptum: postea poteritis assumere vnamquamque auctoritatem, & vt volueritis, disputatiue inquirere, si Deus concesserit, & tempus patiatur.

IMPER. Intentio nostra non est, vt ordo disputationis mutetur, & si voluissetis expectare vsque ad finem sermonum, ipse venisset ad propositum dimissæ auctoritatis, quia intentio nostra & nostrorum non est, vt diuertamus a disputationis modo, & quod vobis respondeatur. Ego hoc ordinaui, quia vos dicebatis, & nostri pauca respondebant, & non poteramus dicere quæ volebamus: ideo visum est prætermittere has auctoritates, vt ad conclusionem veniremus auctoritatis propositæ. Propterea si placet, permittatis dominum Ephesinum dicere, quia pauca supersunt.

PROV. Hic modus non est utilis, quia si habet redire ad propositum & multa dicere, quibus non debet fieri responsio, ista videntur superflua ad dicendum, quia si vult habere responsionem illis, melius est vt deducantur de auctoritate in auctoritatem, quam quod omnia simul adducantur, quia homines obliuiscuntur, & non potest fieri bona responsio. Ipse deberet primo respondere propositis per me, & postea ego dicerem.

AND. Cardinalis iuit ad papam, & postea rediit.

CARD. Licet vrbanius esset & iustius, vt modus inceptus seruarietur de auctoritate in auctoritatem: tamen postquam Ephesinus vult multas auctoritates cumulare, placet domino nostro cum hoc, vt nostris quæsitis respondeatur.

IMPER. Placet.

EPHES. *Redeamus ad consequentiam eorum quæ dicebamus, quod sanctum primum Concilium œcumeni-

Concil. Tom. 33.

D d d

^a Gelasius Cy-
ricen. in actis
Nicensi lib. 1.
paulo ante
fuit relata hæc
eadem aucto-
ritas ab eodem
Ephes. de qua
in 3. nota hu-
ius collationis.
Rom. 8.

Ibidem.

^b Epist. ad
Ioan. Antio-
chenum in a-
ctis Concil.
Ephes. par. 3.
c. 34. in fine.
^c Vide paulo
infra.

^d id est, Cum
autem non sic
dixit.

^e Homil. 28.
in editione Pa-
ris. 1147. sic
legitur: Ego
vero agnoscio
illum cum
Patre, Patrem
vero esse, non
ita.

^f Verba Basili
homilia cita-
ta.

^g Alias, cogna-
tionem: quod
& in sequenti-
bus vbi repli-
catur, obscurus.
Ibidem.

cum respondit ad philosophum dubitantem per episco-
pum Leontium, hæc^a: Suscipe vnam deitatem Patris qui
genuit Filium ineffabiliter, & Filii qui natus est ab ipso, &
Spiritus sancti qui procedit ex ipso Patre, proprii autem
existentis Filii, sicut dicit Apostolus: *Si quis Spiritum Chri-
sti non habet, non est eius.* Ita quidem se habet auctoritas:
sed est considerandum, quod timentes isti beati patres,
quod ne dum quis audiret de Spiritu qui procedit ex ipso,
putaret ipsos dicere Filium, quia de proximo erat Filii
memoria facta, adiecerunt, Ex ipso Patre; quod est dicere,
non ex Filio, sed ex Patre: statim iterum proprii existen-
tis Filii, quasi dicant: Etsi non procedit ex Filio, non tamen
est alienus a Filio, proprius autem substantiæ eius, &
consubstantialis ei. Et ad hanc intentionem inquit Apo-
stolus: *Si quis Spiritum Christi non habet, ipse non est eius.*
Hoc sentit Cyrillus^b dicens: Etsi procedit Spiritus ex
Deo Patre, sed non alienus est a Filio. Hoc ipse inquit, cum
responderet ad Theodoretum, (sicut diligentius^c dicemus,
si tempus permiserit) qui eum criminabatur dicentem,
Spiritus procedere etiam a Filio. His patribus magnus
Basiliius consona inquit (dico autem patribus primi Con-
cilii) qui post ipsos statim fuit. Nam dicit in 18. capite ad
Amphilochium: Spiritus Christi dicitur, tamquam accom-
modatus secundum naturam eius, hoc est, vt consubstan-
tialis. Si autem sciuisset ipsum accipere esse a Filio, sicut in
libro vestro corrupto iacet, non dixisset, tamquam accom-
modatus sibi secundum naturam, sed vt ab ipso procedens
& esse accipiens; modo fuisset consequens, ^d cum non di-
xit; ergo liber vester non bene stat. Dicit ipse in sermone
contra Sabellium^e & Arium talia: Ego cum Patre qui-
dem noui Spiritum, sed non Patrem Spiritum.

PROV. Habetis librum?

EPHES. Non hic.

PROV. Oportet adducere.

EPHES. Ego cum^f Patre quidem scio Spiritum, non
Patrem Spiritum; & cum Filio accepi non Filium nomi-
nari, & familiaritatem^g quæ est ad Patrem, intelligo,
quia ex Patre procedit. Ad Filium autem, quia audio: *Si
quis Spiritum Christi non habet, non est eius.* Videtis etiam hic
consona sibi ipsi & patribus illis? non eandem proprie-

ANNO
CHRISTI
1449.

ANNO
CHRISTI
1439.

tatem familiaritatis dicit Spiritus ad Patrem & ad Filium, sed ad Patrem, quia ab ipso procedit; ad Filium autem, quoniam Apostoli dicit auctoritas, quod si quis Spiritum Christi non habet, non est eius: videlicet quia ita simpliciter est sibi familiaris Spiritus secundum naturam, sicut in præallegata auctoritate dicitur; non quod ab ipso procedat. His quidnam clarius de intentione huius sancti patris? Eratne verisimile ipsum hoc scripsisse, si sciret Spiritum a Filio procedere? Iudicate vos, patres, ut veritate utamur: hæc sunt primi Concilii dicta, quibus ostensus est consensus magnus Basilius. Ipsa denique prima Synodus in symbolo sic Spiritum sanctum ordinavit cum Patre & Filio secundum traditionem illam baptismatis traditam per Dominum, & post^a homologiam Patris & Filii intulit: Et in Spiritum sanctum. Secundum autem Concilium quod post ipsum factum est, volens hanc vocem explicare, & quomodo coordinetur cum Patre & Filio Spiritus, clarius ostendere ad eversum illorum qui contra Spiritum pugnant, talia dicit in symbolo: Credimus in Spiritum sanctum dominum vivificantem, qui ex Patre procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur. Hic speculanda est intentio diuinorum patrum, quia propositum fuit illis theologiam explicare, & modum unionis Spiritus ad Patrem & Filium. Concilium hoc clare voluit exhibere: & videte quomodo differenter & ipsum exhibet familiaritatem Spiritus ad Patrem & ad Filium. Nam dicit, quod coordinatus est Spiritus sanctus cum Patre & Filio, ut ex Patre procedens, simul vero cum Patre & Filio adoratur & glorificatur, hoc est, est eiusdem honoris & consubstantialitatis. Verum si ab utroque sciisset procedere, cuius gratia dum memoriam fecit de utroque, illud non prius dixit, Qui ex Patre Filioque procedit; & postea non intulit, Qui cum illis simul coadoratur & conglorificatur? Hoc consequens fuisset, si talem habuisset sensum: & hoc facere solemus, quando aliquid ad duo referimus, & maxime cum illud dicimus causam ab illis ipsis habere, prius exponentes ambas causas, tunc & postremo comune inferimus, ut puta, qui simul conglorificatur & adoratur. At vero patres prætermiserunt in primo memoriam Filii, cum voluerunt addere causam Spiritus^b,

^a confessione.^b Dicentes ex Patre procedentem.

Concil. Tom. 33.

D d d ij

in secundo autem intulerunt consubstantialitatem, & honoris identitatem exhibere voluerunt. Non ergo Spiritum a Filio procedentem cognouerunt: nam hoc non pratermississent, maxime quando faciebant expositionem: & quod expositio sit perfecta, & non defectuosa, vt dicitis, nec causarum alteram tacuerint, manifestum est, quia nullam post Concilium illud alia Concilia aliam expositionem ab illa fecerunt, nec addiderunt a Filio procedere: imo omnia Concilia prohibuerunt hoc, & euitarunt per suas diffinitiones, vt præsauerint profecto quod per vos facturum erat. Huius Concilii propugnator & dux, & huius symboli conscriptor, vt dicitur, magnus Gregorius fuit, cuius agnomen proprie attribuitur a theologia. Dicit ipse scribens consona sibi & ceteris patribus in sermone, cuius est intitlatio, De navigatione episcoporum de Ægypto^a: Omnia quæ sunt Patris, sunt etiam Filii, excepta causa. Inspiciendum est hoc, quod & ipse Filium a Patre distinguit; & sicut magnus Dionysius fontem, sic ipse causam distinguit. Si ergo Filius causalitate distinguitur a Patre, & nullo modo est causa, liquet ipsum nec Patrem esse, nec productorem, & propter hoc nec causam Spiritus; nam hoc aperte doctor edidit. His omnibus consona & tertium Concilium dixit. Nam cum primum aduenit symbolum Nestorii productum per quemdam presbyterum Charisium, in quo continebatur, quod Spiritus sanctus neque Filius est, neque per Filium subsistentiam habet, ita huiusmodi theologiam laudat tamquam familiarem patribus, & consonam scripturæ, vt non eum accusauerit, neque magnum, neque paruum, neque coarguens est Nestorium de his sermonibus in theologia^b; imo approbans tale symbolum, in suo symbolo talia dicit: Si deprehenderentur aliqui, aut scientes, aut docentes ea quæ continentur in expositione adducta per Charisium de humanitate vnigeniti Filii Dei, hoc est, scelerata dogmata Nestorii, subiaceant sententiæ huius sacri & sancti œcumenici Concilii. Videtisne, patres, quæ dicit scelerata dogmata Nestorii, ea quæ sunt de humanitate vnigeniti Filii? Liquidum est ergo, quod ea quæ de Deo erant, verissima erant & sancta, nec aliquam occasionem tradentia querelæ: vnde nec de illis conuesti sunt. Hoc autem non est parum quid

^a Orat. 24. num. 17. in editione Parisien.

^b De sermonibus scilicet quoad processionem Spiritus, quos approbat, vt vult Ephes. & quoad humanitatem tantum subdit Concilium damnationem Nestorii, vtiple ait.

ANNO
CHRISTI
1439.

ad probationem, quod communis sensus ecclesiæ est, nullo modo Spiritum a Filio procedere: nam liquet, quod patres acceperint & habuerint, & vt propriam eam opinionem agnouerint. Itaque etiam a tertio œcumenico Concilio hoc approbatum est. Sed quoniam beatus Cyrillus opponens se Nestorio de processione Spiritus, occasionem quamdam dedit, vt putaretur, hunc etiam a Filio subsistentiam habere, reprehendit ipsum Theodoretus, vt ex persona orientalium, ita dicens^a: Si proprium Filii Spiritum sanctum, siquidem vt eiusdem naturæ, & a Patre procedentem dixit, confitebimur, & ita suscipiemus vocem: si vero tamquam a Filio aut per Filium subsistentiam habentem, vt blasphemum excutiemus. credimus enim Domino dicenti: *Spiritus veritatis qui a Patre procedit*: & Apostolo: *Nos vero non Spiritum huius mundi accepimus, sed qui est a Deo*. Ad hanc querelam dicit Cyrillus^b in his quæ scripsit ad quemdam Euoptium episcopum, calumniari & accusari a Theodoro, qui contra ipsum inuehebatur propter inimicitiam cum ipso, & amicitiam Nestorii. dicit autem sic scribens ad Euoptium: Accepi ad certificationem tuæ pietatis erga me tomum illum quem misisti, quem dicunt composuisse Theodoretum Cyrensem: nam ita dicunt vocari oppidum. Cum autem vidissem ea quæ inerant, reddidi Deo gratulationis cantus, nec defeci illud dicens: *Domine eripe animam meam a labiis iniquis, & a lingua dolosa*. Nam inuenio me vbique calumniari, & in quolibet capitulorum hæc tolero. Si igitur in quolibet capitulorum dicit calumniari, liquet etiam in illo ipsum calumniari, cum blasphemum illum & illius impiam opinionem Theodoretus dixit. Ergo tenebat illam secundum quod Theodoretus profitebatur^c, & cum ipso illam suscipiebat vocem, hoc est, proprius illi Spiritus sanctus, vt eiusdem naturæ cum eo, tamen a Patre procedens. Hoc idem etiam in defensionem querelæ ille adiecit: nam dicit sic^d: Etsi ex Patre procedit Spiritus, tamen non alienus a Filio: nam omnia habet cum Patre. Videsne quomodo in illa parte concordat, in qua dicebat Theodoretus suam suscipere vocem? Post hoc facta vnione cum orientalibus, scribit ad Ioannem^e Antiochenum episcopum beatus Cyrillus eadem causa, dico de processione Spiritus sancti,

^a In actis Concil. Eph. part. 3. cap. 1. contra 9. anathematismum.

^b Ioan. 15.

^c 1. Cor. 2.

^d In actis Concil. Ephes. part. 3. cap. 3. in princ. & ibid. in defensione 9. anathematismi.

^e Psal. 119.

^f Alias scilicet non dixisset se calumniam passum ab eo.

^g In defensione 9. anathematismi.

^h In actis Concil. Ephes. part. 3. num. 34.

simul & vt symbolum immutatum maneat, sic dicens: Nullo modo moueri toleramus fidem eam quæ terminata est a patribus, hoc est fidei symbolum: neque permittimus nobisipsis, vel aliis, aut dictionem mutare eorum quæ

Proverb. 22.

posita sunt, vel vnam syllabam, memores dicentis: *Noli transgredi terminos æternos, quos patres tui posuerunt.* Non enim erant ipsi qui loquebantur, sed Spiritus Patris qui procedit ex ipso; non autem alienus est a Filio secundum rationem essentiæ. Videtisne etiam hic in qua parte diuisionis Theodoretus beatus Cyrillus consentiat? Nam dicit (proferens sermonem per figuram diuisionem) Procedit quidem ex Deo Patre, non alienus a Filio, hoc est secundum rationem essentiæ, vt consubstantialis. Hoc autem & ipse Theodoretus sic dicebat, quod si tamquam consubstantialem & a Patre procedentem dixit, suscipimus vocem vt piam. Hanc epistolam cum accepisset Theodoretus cum aliis orientalibus, & inuenisset theologiam sibi & scripturæ consonam, talia dicit etiam ipse in epistola ad

^a Sic etiam hanc epistolam refert Græcus scriptor Iell. 23.

Ioannem Antiochenum ^a: Ea quæ missa sunt a Cyrillo, euangelica nobilitate adornantur. Nam in eis prædicatur Deus perfectus & homo perfectus Dominus noster Iesus Christus, Spiritus autem sanctus non ex Filio, seu per Filium subsistentiam habens, sed a Patre; proprius autem Filii, vt consubstantialis, vocatur & nominatur. Hanc reuerentiam cum cognouerimus, laudauimus Deum linguas sanantem, & absouam resonantiam in rectum sonum transmutantem. Videtisne in quibus Theodoretus cum aliis orientalibus conuenerit cum Cyrillo? quod Spiritus sanctus non habet subsistentiam a Filio, neque per Filium, sed a Patre procedit: Spiritus autem Filii vt consubstantialis nominatur. Quod autem super his conuenerint, & vnio illa facta fuerit, testis est beatus Cyrillus sic scribens

^b In actis Concilii Ephes. part. 3. num. 34.

ad Ioannem Antiochenum episcopum ^b: Has vestras cum inspexerimus sacras voces, sic etiam inuenientes vos sentientes nobiscum (vnus enim Dominus, vna fides, vnum baptisma) glorificauimus saluatorem Deum, inuicem gaudentes, quod scripturis a Deo inspiratis & traditioni sanctorum patrum conuenientem habeant fidem nostræ & vestræ ecclesiæ. His consona etiam in expositione euangelii secundum Lucam ^c beatus Cyrillus dicit: Vt digitus

^c Lucæ cap. 11. cuius Cyrilli dictum refertur in Catena Græca SS. patrum super Lucam in cod. Vat. ex bibliotheca Palatina.

ANNO
CHRISTI
1439.

pendet a manu, qui non est alienus ab ipsa, sed naturaliter in ipsa: sic Spiritus consubstantialitatis ratione nequitur ad vnionem cum Filio, licet a Deo Patre procedat. Hoc autem idem est ac dicere: Licet ab ipso non procedat; coniunctus enim illi, dicit, est secundum consubstantialitatem; licet ex ipso subsistentiam* non habeat, sed a Deo Patre. Per hæc omnia nosmet ostendimus consona diuinis scripturis sentire, & diuinis nostris patribus & doctoribus, & nullum de diuinis dogmatibus quæ tradita sunt nobis a principio, mutare vel adulterare, nihil addere, nihil detrahere, nihil innouare. Obsecramus vestram caritatem & reuerentiam, velitis concordare nobiscum & cum sanctis patribus doctoribus, & nil in ecclesiis dicere^b, & contentos his tantum esse, dicentes & sentientes eadem, vt vno ore glorificemus Patrem & Filium & Spiritum sanctum, cui debetur omnis gloria in sæcula sæculorum.

* Hanc negati-
uam infert ip-
se Ephesinus.

^b noui scilicet.

CARD. Restat post sermonem longum factum, vt respondeat argumentis, iuxta promissa.

EPHES. Quoniam nos putamus ostendisse satis additionem libri nostri illam merito a magno Basilio adiectam^c, & ita pro nobis omnes præsentis sentire, tamquam satis ostenderit, quia nullam impingit maculam magno Basilio illa adiectio, vt nos assignauimus interpretantes auctoritatem, nullo modo vacabimus rationibus dictis per vestram paternitatem ad commendationem libri vestri, cum multæ fuerint, & cum videantur extra propositum facere: & respondendo procederemus in infinitum. Propterea illis omissis, & nulla super his cogitatione habita^d, hoc tantum habemus dicere: quod liber noster verus sit, attestamur, & a multitudine antiquitatis librorum, & a consequentia eorum quæ dicta sunt; & plura his de illa auctoritate dicere nec habemus, nec volumus.

^c De additionibus dubitatus fortassis, & vt concedamus, scilicet per suppositionem, de quibus satis sup.

^d Græcus scriptor sic: Cum nihil etiam ad ea simus meditati, scilicet 23.

PROV. Quia dominus Ephesinus in fine dicit, quod non habet memoriæ rationes vltimo dictas, ego reducam sibi de parte in partem ad memoriam, vt ipse possit satisfacere voluntati imperatoris, qui dixit, quod debet respondere.

EPHES. Dicatis breuiter.

PROV. Omnibus dictis per eum de capitulo in capitulum satisfaciam, & si promittit acquiescere veritati, cum maiori alacritate accedam ad ea quæ dixit. Ipse dixit in principio, quod cum reperimus varietatem in libris, debemus illos libros dimittere, & procedere ad argumenta solidiora. Hic esset malus & peruersus modus, quia si cum reperimus varietates in libris, debemus dimittere libros, hoc non fit per sapientes viros, sed quærunt ex antecedentibus & subsequenter veritatem: ita est hic faciendum. Ego feci tibi istam rationem, quod si illa conditio dubitatiua poneretur, vbi applicatur exemplum, duo inconuenientia sequerentur. Primo, quod ex antecedentibus veris & necessariis, faciente necessitate scriptura, sequeretur consequens dubium: quod est falsum. Ita arguebat Basilius: Si ita est in angelis, quod qui secundus ordine & dignitate, non tamen est tertius natura; ita profecto est in personis diuinis, scilicet in Spiritu, de quo loquebatur: sed ita est in angelis, prout probat manifeste; ergo consequens debet esse sine dubitatione. Dedi exemplum de consequentia: Si homo currit, ergo mouetur: & do exemplum in materia proposita per Augustinum; dicit sic in 15. de Trinitate: Si enim quidquid habet Filius, de Patre habet; de Patre utique habet, quod de ipso quoque procedat Spiritus. Hæc est vna conditionalis, quæ non ponit in esse, nec consequens, nec antecedens, nisi fiat vna minor, prout ipse intelligit ex scriptura sacra: & cum sit argumentum conditionale, maior est conditionalis, minor propositio ponit priorem partem antecedentis conditionalis: ideo sequitur consequens necessarium. Dicit Augustinus: Si quidquid habet Filius, de Patre habet; ergo de Patre habet, quod ex ipso procedat Spiritus. Minor est: Sed omnia quæ habet Pater, habet Filius, ex sacra scriptura euangelii, cum dicit: *Omnia quæ habet Pater, mea sunt.* Ergo sequitur necessario, quod Filius habeat a Patre, vt ab ipso procedat Spiritus sanctus sine vlla conditione. Ita quoque dicit Basilius: Si in angelis^a ita est, ita profecto est in personis diuinis. Modo minor est absoluta: sed in angelis ita est, igitur sequitur absolute conclusio. Num dubitatur, an esset ignarus Basilius? respondeatis.

Ioan. 16.

^a Quod nimirum secundum & tertium dignitate & ordine non sunt tertium, id est alienæ naturæ ab intellectu, vt sæpius supra dictum est.

EPHES. Quod libri a nobis producti ambigui & varii sint,

^a id est, sup-
ponimus.
^b scilicet argu-
mentamur.

conditionaliter concessa sunt, vt certa approbamus^a, imo de necessitate per eadem ostendimus^b: ergo non est mirandum, si per ea quæ dicta sunt, ostendimus.

ANNO
CHRISTI
1499.

PROV. Vos præsupponitis vnum quod est contra rationem, videlicet, quod vnum sit conditionale, & non conditionale. De natura conditionalis propositæ secundum omnes, vt teneo, & secundum rationem naturalem, ex modo dicendi nunquam ponit in esse nec antecedens, nec consequens: vt si dicam, Si Ioannes est homo, Ioannes est animal; ex hoc modo loquendi nullo modo possum intelligere, quod Ioannes sit homo vel animal: ita in aliis non est possibile secundum intellectum. Quod si antecedens, Si homo currit, ponatur in esse, sic bene sequitur in consequentia, quod consequens ponatur in esse per antecedens, quod scilicet moueatur: & contrarium dicere est ignorare proprias naturas conditionalis. Quia allegastis etiam conditionale factum Ferrariæ, hoc non est soluere, sed allegare inconueniens, quia nostri institerunt, vt primo videretur veritas processionis, qua habita, sequebatur aliud, scilicet, quod nos & Romana ecclesia poterat facere explanationem. Consequentia, quod si daretur, quod non procederet a Filio, quod factum est Ferrariæ, nil valeret: est id apud vos, qui non concedebatis processum nisi sub conditione; sed apud nos qui habemus hanc claram veritatem declaratam per omnes doctores Græcos & Latinos, hoc, quod factum est Ferrariæ, est probatio^c necessitatis: vnde allegare inconueniens, non est soluere. Dico ergo, quod postposita conditionali, Basilius ponit antecedens sine vlla conditionali absolute, scilicet in materia de angelis, mansionum & stellarum. Ergo si non fuit ignorans Basilius, qui fuit lumen orbis, oportet necessario secundum suum modum procedendi, quod quicumque liber habet illam conditionem appositam, sit contra mentem Basilius, & denigret famam suam, & quod tota probatio sua de Spiritu omnino iudicetur inualida.

^c scilicet, quia est verum, iudico potest addi ab habente auctoritatem.

EPHES. Id quod a nobis dictum est, quod id quod conditionaliter dicitur, non necessario capi debet, ita debet haberi. Nam vt prius in præcedenti congregatione dixi, assumptio^d est quæ affirmat conditionem: sed manifestum est, quod data conditionali consequentia necessa-

^d scilicet, absolute propositio ponit in esse conditionem.

ANNO
CHRISTI
1439.

rio sequitur, & si id quod per conditionem datum est, non est necessarium ad id quod sequitur, illud ex ordine necessitatis habet se. Nam si homo currit, neesse est moueri, licet non sit manifestum an homo currat: sic hic per conditionem concessit Basilius, tertium esse dignitate.

PROV. Addas in argumento, cum dicis, Si homo currit, ergo mouetur; & subiungas, Sed homo currit. Ita facit Basilius, quia ponit illam secundam certam.

EPHES. Dico, quod neque in exemplo necessarium est. Nam non est necessarium hominem currere, sed contingenter sibi inest currere: ergo si datur hominem currere, necessitate datur illum moueri. Redeo ad propositum, quod si per conditionem daretur tertium dignitate, non est neesse tertium natura.

PROV. Ad quid posita sunt exempla?

EPHES. Ideo data sunt exempla per conditionem, quod licet differrent dignitate & ordine, non tamen differunt natura. Est autem in exemplis assumptum per conditionem datum.

PROV. Consequens debet sequi absolute ex absolutis exemplis.

EPHES. Conditionaliter datum est, tertium esse dignitate: scilicet si hoc daretur, non necessario sequitur, quod sit tertius natura. Ego credo hac liquida esse omnibus.

PROV. Non respondetur obiectis per verbum credo. Secundo facit argumentum Basilius inconuincibile, quod tollitur, si apponitur conditio. Volens probare Spiritum secundum a Filio dignitate & ordine, facit similiter Filii ad Patrem ibi, vbi incipit ^a, *Quemadmodum*; dicens quod sicut est in Filio respectu Patris, ita in Spiritu respectu Filii: & ponit causas ibidem, quæ quidem erant notæ & manifestæ ex duobus libris precedentibus, in quibus ostendit contra Eunomium, quod si Filius est secundus ordine & dignitate a Patre, non tamen est secundus natura, vt dicebat Eunomius & Ariani. Modo volens hoc de Spiritu probare ex argumento a simili, ponit hoc quod probatum est de Filio. Modo regula est vniuersalis, cum fit argumentum a simili (& vocatur maxima) quod de similibus idem est iudicium: & in hac propositione dicit, quod

^a Lib. 3. contra Eunomium supra sæpe cit. circa princip. vers. *Quemadmodum*.

Concil. Tom. 33.

Ecc ij

sicut Filius se habet ad Patrem: & ponitur absolute sine conditione, quod Filius est secundus ordine & dignitate. Ergo si debet esse bonum argumentum a simili, oportet ut consequens sine conditione ponatur, alias non argueretur a simili. Item ego miror de eo, quod beatus Basilius in ⁶ antirrheſis dicit, quod ut Filius se habet ad Patrem, ita Spiritus ad Filium: & probat, quod ut Filius est Verbum Patris, ita quod Pater est causa Filii, ita Spiritus est verbum Filii; ita quod pro manifesto dicat, Filium esse causam Spiritus sancti, fundans ex illa auctoritate: *Portans omnia verbo virtutis suae*. Ergo apparet, ut habeat se ad Filium, ut causam a Filio: nec propter hoc sequitur, quod Spiritus sanctus sit a Patre & Filio, ut a duabus causis vel duobus principiis; quia forte videtur mihi, quod timeas confiteri veritatem, prout est in libro antiquo isto: quia si dicatur, quod Filius est causa Spiritus, sequatur ex isto, Spiritum habere duas causas: non oportet quod dubites in isto, quia nec Basilius hoc intendit, nec aliquis doctor Latinorum: imo ecclesia Romana quae semper immaculata permanſit a talibus erroribus, Domino operante, & beato Petro, profiteretur, quod Spiritus aeternaliter est a Patre & Filio, & procedit a Patre & Filio, non ut ex duobus principiis, sed ex vno; non ex duabus causis, sed ex vna: imo anathematizat quoscumque dicentes duas causas, quia hoc esset impossibile; & haec est ratio eidentissima. Nam Pater est principium Filii & Spiritus sancti, secundum essentiam diuinam quae est in Patre, uti communicabilis Filio & Spiritui sancto. At communicando essentiam Filio, Filius accipit essentiam, non ut communicabilem, sed ut acceptam, sed bene ut communicabilem Spiritui, quia non repugnat filiationi esse principium quo producit Spiritus, & quia est vnum numero principium, sicut est vna essentia; & ab hoc principio prouenit, ut Spiritus producat, & hoc scriptura testante. nam dicit: *Omnia quae habet Pater, mea sunt. Propterea dixi, quia de meo accipit*. Hoc vnum principium numero facit non posse esse duo. Contradicens igitur Eunomio & Arianis qui sequebantur duo principia, vult vnum esse principium in duabus personis, & anathematizat contrarium dicentes. Et hoc ponit Basilius, dicens: ^a Ut se habet Filius ad Patrem ordine

Hebr. 1.

Iuan. 16.

^a Aduersus
Eunom. lib. 3.
initio.ANNO
CHRISTI
1497.

ANNO
CHRISTI
1459.

& dignitate, nec sequitur quod sic sit secundus natura, quia natura eadem est in vtroque, nec Pater est causa Spiritus, nisi ratione essentiae; nec Filius, nisi ratione essentiae quae est communicabilis, & illa est vna numero, quamuis sit accepta a Filio: ita sequitur, quod nullo modo sint duo principia. & hoc volui dicere incidenter, vt confidentius confitearis veritatem libri nostri. Beatus Gregorius Dialogus^a dicit qualiter nos debemus habere, cum est diuersitas in libris. Quidam Narses patricius Constantinopolitanus erat deuotus Gregorii, & cum fuisset ipse ibi legatus longo tempore, scripsit sibi sic: Quod in tertia Synodo inuenerat certos damnatos, & rogat, vt quid de eis sentiat, respondeat. Beatus Gregorius respexit ad Synodum quae erat Romae, & non reperit illa, & dicit sic: Dubito, quod factum sit in hac tertia Synodo, prout factum fuit in quarta Synodo, quia post illam quidam Timotheus & Acacius reuersi sunt ad opinionem cum haereticis contra Concilium Calchedonense, & quod prius fecerant, raserunt de Calchedonensi Synodo, quod erat contra eos, & facta est dissensio vsque ad^b . . . . . papam, quo tempore fuit reperta corruptio. Sequitur autem sanctus Gregorius: Consideret caritas vestra vetustos codices tertiae Synodi, & videatis, si quid tale reperitur: & si quid inueneritis, transmittatis, quia mox transmittam: nouis codicibus passim non credatis. Modo in hac controuersia etiam si essent mille volumina falsa, & essent aliqua pauca antiquissima, vt nostri libri sunt, debemus dare fidem huic antiquitati.

CARD. Quantum ad librum, si est corruptus, vel non, auditum est. Tres libri sunt, duo antiquissimi pro nobis, & vnus pro vobis. Satis pro nunc, quia dominus Ephesus fuit longus in responsione.

AND. His finis extitit huius^c concertationis.

NOTÆ AD VIGESIMAM
COLLATIONEM.

^a *Mittunt.*] Refert hanc eandem propositionem Ephesi Græcus scriptor sessione 23, quæ non subsistit. Nam Pater quamuis non mittatur, dicitur tamen venire, iuxta illud Ioannis 14. *Adeum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Vide Suarez de Trinitate lib. 12. cap. 2.

^b *Gregorio.*] Narrat sanctus Gregorius Nyssenus sanctum Grego-

^a Nominat eum, vt solent Græci, qui S. Gregorium Dialogum appellant, eo quod dialogos composuerit.

^b Vigiliam papam, vide Baron. tom. 7. anno 551. a num. 211.

rium cognomento Thaumaturgum, id est miraculorum patratores, iussu Dei genitricis a Ioanne euangelista accepisse professionem fidei, in qua hæc sunt verba: *Vnus Spiritus sanctus ex Deo ortum & existentiam habens, qui per Filium apparuit hominibus.* Vide Baronium tom. 2. anno 333. num. 17.

³ *Dixit.*] In actis Concilii Nicæni per Gelasium Cyzicenum lib. 2. cap. 20. tom. 1. Conciliorum, par. 2. in fine. quod idem habetur in actis eiusdem Nicæni ab Alphonso Pisano societatis Iesu collectis lib. 2. eodem tom. 1. Conciliorum par. 1. acta enim a Pisano translata sunt, quæ Gelasius Græce scripserat, vt obseruat Posselvinus in App. ver. Gelasius. Vide responsonem prouincialis infra collatione 22. num. 1. vltra medium.

⁴ *Redeamus.*] Ad has auctoritates ab Ephesio adductas, vide, vt dixi, responsones prouincialis infra collatione 22. num. 2.

⁵ *A Deo.*] Græcus scriptor sessione 23. hanc auctoritatem sancti Pauli sic refert tamquam ex Theodoretis; *Sed qui ex Deo & Patre est;* quæ additio, *ex Patre,* habetur etiam in margine textus Græci Theodoretis in actis Concilii Ephesini par. 3. cap. 3. contra 9. anathematismum: quæ marginalis additio ad textum Græcum non recte fuit inserta in textu translationis Latinæ, ibi e regione posita. Ceterum vulgata bibliorum editio habet, *Sed Spiritus qui ex Deo est.*

⁶ *Antirrhefis.*] Sic vocat Græco vocabulo responsones sancti Basilii ad auctoritates quas Eunomiani adducebant contra diuinitatem Filii, estque aduersus Eunomium lib. 5. capite quod incipit: *Nos igitur:* in cuius fine dicitur: *Quoniam nec sine Filio Pater operatur, nec Filius sine Spiritu, vnus deitatis testimonium est.* & sequitur in cap. sequenti: *Propterea & Dei quidem verbum Filius est, Filii autem verbum Spiritus. Portans enim, inquit, omnia verbo virtutis suæ.* Hebr. 1.

⁷ *Dicit sic.*] Sanctus Gregorius lib. 5. epistolarum. Ind. 14. epistola 13. Narfi comiti, in editione Romana, cuius hæc sunt verba: *Ephesinam autem Synodum perscrutatus, de Adelphio & Sava & ceteris aliis qui illic dicuntur esse damnati, omnino nihil inuenimus, & existimamus, quia sicut Calchedonensis Synodus in vno loco ab ecclesia Constantinopolitana falsata est, sic aliquid in Ephesina Synodo factum est. Caritas ergo vestra vetustos omnino codices eiusdem Synodi requirat, & illic videat, si quid tale inuenitur, mihique eundem codicem quem inuenierit, transmittat, quem mox vt legero, retransmittam: nouis enim codicibus passim non credat, ex qua re dubius factus sum, & nihil aliud volui de hac causa predicto fratri meo Ioanni episcopo rescribere. Romani autem codices multo veriores sunt quam Græci, quia nostri sicut non acumina, ita nec imposturas habent. Hæc Gregorius.*

⁸ *Concertationis.*] Græcus scriptor in fine sessionis 23. quæ correspondet huic collationi, ait, Græcos inter se conuenisse, & attulisse quamdam auctoritatem epistolæ sancti Maximi de processione Spiritus sancti, de cuius epistolæ auctoritate & intelligentia videndus Belsarion in oratione habita Florentiæ ad ipsos Græcos cap. 6. circa medium, quæ posita est in fine huius operis.

ANNO
CHRISTI
1419.